

UNDOV VA TAQLID SO'ZLARNI O'QITISH BO'YICHA METODIK USULLAR

Dinara Bekpolatova Ong'arbay qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika institutining

Turkiy tillar fakulteti talabasi

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7900057>

ARTICLE INFO

Received: 27th April 2023

Accepted: 04th May 2023

Online: 05th May 2023

KEY WORDS

Undov so'zlar, taqlid so'zlar, holatga taqlid so'zlar, tovushga taqlid so'zlar, his-hayajon, haydash-chaqirish, urf-odat undovlari.

ABSTRACT

Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda ona tilini o'qitishning turli metodologiyalari haqida so'z boradi. Boshlang'ich sinflarda ona tili darslarining turi va mazmuni, ularda og'zaki va yozma nutqni o'stirish, boshlang'ich ilmiy nazariy bilimlarni shakllantirish, adabiy til me'yorlarini o'rgatish singari dars mashg'ulotlari haqida so'z yuritiladi.

Bu so'zlar odatda og'zaki va yozma muloqotda his-tuyg'ularni ifodalash va urg'u yaratish uchun ishlatiladi. Undov va taqlid so'zlardan foydalanishga qaratilgan o'qitish usullari o'quvchilarga o'z fikrlari va his-tuyg'ularini o'z tilda samarali yetkazishga yordam beradi.

Undov va taqlid so'zlarni o'rgatishda eng ko'p qo'llaniladigan usullardan biri rasm va ko'rgazmalardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Rasmlardan foydalanish orqali o'quvchilar muayyan his-tuyg'ularni va vaziyatlarni aniq so'zlar yoki iboralar bilan bog'lashga undaydi. Masalan, kutilmagan ziyofat surati "voy" yoki "oh" kabi undov so'zlarini o'rgatish uchun, yomg'ir tasviri esa "shitir-shitir" kabi taqlid so'zlarni o'rgatish uchun ishlatilishi mumkin. Bu usul, ayniqsa, bolalar yoki yangi boshlanuvchilarni o'rgatishda samarali bo'lishi mumkin, chunki bu ularga so'zlarni moddiy narsalar yoki tajribalar bilan bog'lashga yordam beradi.

Undov va taqlid so'zlarni o'rgatishning yana bir usuli - rolli o'yin va suhbat mashqlari. O'quvchilarga ushbu so'zlarni kontekstda qo'llashni mashq qilish imkoniyatini berish orqali ular hayotiy vaziyatlarda ulardan samarali foydalanish qobiliyatini rivojlantirishlari mumkin. Misol uchun, rolli o'yin stsenariysida o'quvchidan sovg'a olayotganda ajablanib yoki hayajonlanishni, tegishli undov so'zlarini ishlatishni so'rashi mumkin. Ushbu uslub nafaqat o'quvchilarga til ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi, balki ularga ijtimoiy muhitda samarali muloqot qilish uchun zarur bo'lgan ishonchni ham beradi.

Bundan tashqari, ommabop madaniyat yoki ommaviy axborot vositalariga havolalarni o'z ichiga olish undov va taqlid so'zlarni o'rganishni o'quvchilar uchun yanada qiziqarli va o'ziga xos qiladi. Filmlar, teleko'rsatuvlar yoki mashhur qo'shiqlardagi mashhur iboralar muayyan so'zlardan foydalanishni ko'rsatish uchun ishlatilishi mumkin, bu esa o'quvchilarga ularni yanada samarali eslab qolishlariga yordam beradi. Ushbu o'qitish usuli, shuningdek, til o'rganishning muhim jihati bo'lgan madaniy tushuncha va tushunishni shakllantirishga yordam beradi.

Birinchi usulimiz “Uycha” usuli.

Bu har bir guruhga qog'ozga yopishtirilgan uychalarning rasmi beriladi bu uychalarning soni mashqdagi gaplarning soni bilan bir xil bo'ladi uychalarning eshigi ikki tomonlama ochiladi va eshik ochilgan joyiga ular har bir gapdagi undov so'zlarni aniqlagan holda yozishi kerak boladi. Agar bunda so'zni to'g'ri topa olgan bolsa eshikni ochamiz, agar topa olmagan bolsa eshikni yopib qo'yamiz. Bu usul orqali o'quvchilarning yangi mavzuni qanchalik o'zlashtirilganliklarini bilib olamiz va ularning bilimlarini mustahkamlaymiz.

Ikkinchi usulimiz—“Eshitamiz va yozamiz”.

O'qituvchi berilgan mashqni o'qib turadi o'quvchilarning oldiga esa oq qog'ozga mashqdagi undov so'zlar tushirilgan holatda beriladi. O'qituvchi mashqni o'qib turgan paytda o'quvchilar chaqqonlik bilan o'sha tushib qoldirilgan undov so'zlarni tez-tez joyiga qo'yib to'ldirishi kerak boladi. Bu usul esa o'quvchilarni ham ziyraklik, ham faollikka undaydi.

Keyingi usulimiz—“Tez gap tuzamiz”

Har bir guruhdan bitta o'quvchi chiqadi va o'qituvchi ularga bir undov so'zni aytadi va ular mana shu undov sizning qanday ma'no bildirishini, ya'ni qaysi turi(His-hayajon, haydash-chaqirish, urf-odat undovlari)ga kirishini aytib o'tadi va shuningdek shu so'z ishtirok etgan gap tuzishi kerak bo'ladi.

O'quvchilarga o'qituvchi yigirmata taqlid so'z beradi va ularga ikki ustunga ajratilgan qog'oz beradi. Bu qog'ozda birinchi ustunga taqlid so'zlarning birinchi turi bo'lgan holatga taklid so'zlar, keyingi ikkinchi ustuniga bo'lsa tovushga taqlod so'zlar deb yozilgan bo'ladi. O'quvchilarning vazifasi esa o'sha yigirmata so'zini ikki ustun to'g'ri joylashtirish, ya'ni ularning turiga qarab joylashtirishi kerak bo'ladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, undov va taqlid so'zlarni o'rgatish usuli til o'rganishning muhim jihati hisoblanadi. Rasmlar, rolli o'yin mashqlari va ommabop madaniyatga oid ma'lumotlar o'quvchilarga ushbu so'zlardan og'zaki va yozma muloqotda samarali foydalanishga yordam beradi. Ushbu usul va usullardan foydalangan holda, til o'rganuvchilar o'zlarining til bilimlarini rivojlantirishlari va o'z fikrlari va his-tuyg'ularini o'z tilda yaxshiroq ifoda etishlari mumkin.

References:

1. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. Ona tili. Adabiyot. O'zbek tili (ta'lim boshqa tillarda olib boriladigan maktablar uchun). Toshkent. "Sharq" nashriyot-matbaa konserni.
2. O'zbekiston Pespublikasining "Ta'lim to'g'risidagi Qonuni". 2020-y 23-sentabr
3. B.To'xliyev, M.Shamsiyeva, T.Ziyodova. O'zbek tilini o'qitish metodikasi. -T.: "O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti", 2006